

Asia: VN/24322/2024 UH

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi kehitysyhteistyön järjestämisestä

Lausuntopyyntö

- 1. Mikä on näkemyksenne ulkoministeriölle ehdotetusta kehitysyhteistyön toimeenpanoa ja järjestämistä koskevasta tehtävä- ja toimivaltasääntelystä, mukaan lukien esitys kansainvälisten kehitysrahoituslaitosten pääomakorotuksia ja lisärahoituksia koskeva toimivalta?**

Kokonaisuudessaan ehdotus on kannatettava viranomaisvastuiden selkeyttämiseksi. Pidämme erittäin tervetulleena kehitysyhteistyön ja kehityspolitiikan määritelmien erottamista lakiesityksessä, koska näin varsinainen säätelyn kohde selkeytyy.

Suomen Lähetysseura kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että kehitysyhteistyön määritelmä koskee lakiesityksen mukaisesti vain sitä rahoitusta, joka raportoidaan OECD:n kriteerein virallisena kehitysapuna. Tämän ohella Suomi myöntää esimerkiksi finanssisijoitusten kautta rahoitusta markkinamekanismeihin, jotka eivät ole virallista kehitysapua vaan muita kehitysyhteistyön rahoitusvirtoja (Other Official Flows).

--> Siksi ehdotamme, että määritelmä sisältäisi kaiken talousarviosta kehitysyhteistyöhön ohjatun rahoituksen, mukaan lukien OOF.

Lisäksi näemme riskinä liian tiukan kirjauksen pykälässä neljä koskien ulkoministeriön johtajuutta kehitysyhteistyössä ja kehityspolitiikassa. Esimerkiksi turvapaikanhakijoita koskevat kulut ovat osa kehitysyhteistyötä. Tarkoittaako tämä sitä, että ulkoministeriö ohjaisi Suomen turvapaikkajärjestelmän toimintaa?

--> Siksi ehdotamme, että määritelmään kirjattaisiin, että ulkoministeriö vastaa kehityspolitiikan ja kehitysyhteistyön valmistelusta, päätöksenteosta, ohjaamisesta sekä valvonnasta yhteistyössä muiden ministeriöiden ja viranomaisten kanssa.

Nähdäksemme lakiin on syytä kirjata ulkoministeriön vastuisiin kehitysyhteistyön ja kehityspolitiikan toteuttamisen osalta velvoite tuottaa luotettavaa tietoa käytetyn rahoituksen tuloksellisuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta näyttöön perustuvan päätöksenteon tueksi.

--> Pykälään neljä tulee kirjata: Ulkoministeriö vastaa kehityspolitiikan ja kehitysyhteistyön valmistelusta, päätöksenteosta, ohjaamisesta, valvonnasta sekä tuloksellisuuden arvioinnista ja raportoinnista OECD:n evaluaatiokriteerien mukaisesti.

2. Mikä on näkemyksenne koskien ehdotettua viranomaisten kehitysyhteistyön toimeenpanoon osallistumista koskevaa sääntelyä, lain viranomaismääritelmästä ja viranomaisyhteistyötä koskevasta hinnoitteluperusteesta, mukaan lukien IKI-instrumenttia koskeva sääntely sekä hankinta- ja kilpailuoikeudelliset näkökohdat?

Sivuumme aihetta vastauksessamme ensimmäiseen kysymykseen.

--> Pidämme tärkeänä, että ulkoministeriön vastuu kehityspolitiikan ja kehitysyhteistyön valmistelusta, päätöksenteosta, ohjaamisesta sekä valvonnasta perustuu yhteistyöhön muiden ministeriöiden ja viranomaisten kanssa.

3. Mikä on näkemyksenne koskien ehdotettua monitoimijamalleja koskevaa sääntelyä, mukaan lukien sitä koskevat hankinta- ja kilpailuoikeudelliset näkökohdat?

Suomen Lähetysseura suhtautuu myönteisesti esitykseen monitoimijamallien sääntelystä, koska monitoimijayhteistyön tarve on kasvanut. Huomautamme, että ilman konkreettista esitystä mallien mittakaavasta, prioriteeteista, rahoitusmalleista ja muista käytännön seikoista ehdotus on merkittävällä tavalla väljempi kuin muut osiot lakialoitteesta.

--> Suosittelemme pykälän säilyttämistä lakiluonnoksessa, jos – ja vain jos – nykyinen lainsäädäntö ei mahdollista monitoimijahankkeiden toteutusta. Tämä puute on syytä tuoda eksplisiittisesti esiin pykälän alla, koska esimerkiksi Finnpartnership-instrumentti mahdollistaa eri toimijoiden yhteenliittymät.

4. Mikä on näkemyksenne ehdotetusta sääntelystä, joka koskee julkisen hallintotehtävän antamista muulle kuin viranomaiselle perustuslain 124 §:n mukaisesti?

Nähdäksemme ehdotettu sääntely luo laillisen pohjan nykytilanteelle, jossa hallintotehtäviä ulkoistetaan jo muille kuin viranomaisille. Suomen Lähetysseuran arvion mukaan ulkoistaminen on perusteltua silloin, kun ulkopuolisesta osaamisesta on merkittävää hyötyä. Esimerkkitapaukset, joissa viranomaisvastuiden ulkoistamista on käsitelty pykälässä neljätoista, ovat kaikki päteviä.

Lähetysseura kuitenkin näkee esityksessä kaksi riskiä, jotka on mahdollista välttää lisäsanoituksilla. Ensimmäinen riski koskee ulkoministeriön riittävää osaamista ydintehtävissään. Pitkällä aikajänteellä ulkoistaminen voi vähentää ministeriön osaamista.

--> Pykälän 14 tulisi sisältää ajatus, että ulkoistamista tulee toteuttaa tavalla, joka ei riskeeraa ulkoministeriön oman osaamisen ylläpitämistä.

Toiseksi olemme huolissamme siitä, että palveluntarjonta kehitysyhteistyön evaluaatioista ja kehittämisestä on suomalaisilla markkinoilla suppeaa. Tätä ongelmaa nykyinen kirjaus ”riittävä osaaminen, asiantuntemus ja tarvittavat edellytykset” ei riitä korjaamaan. Kun suppeasta joukosta yrityksiä palkataan vuodesta toiseen samat konsultit tekemään arvioita, näiden toimijoiden valta määrittellä suomalaisen kehityspoliittikan sisältöä kasvaa läpinäkymättömällä tavalla. Lisäksi kun markkinat ovat suppeat, yksittäiset konsultit ovat riippuvaisia liiketoiminnassaan ulkoministeriön palvelujen hankinnasta. Tämä kaventaa toimijoiden tilaa esittää kriittisiä huomioita.

--> Pykälään 15 tulee kirjata, että ulkoisten palveluntarjoajien valintakriteereissä painotetaan vaihtuvuutta.

5. Mikä on näkemyksenne koskien ehdotettua kehityspoliittisia lainoja koskevaa sääntelyä?

Suomen Lähetysseura pitää erikoisena ratkaisua, että tässä lausunnossa pyydetään näkemystä kehityspoliittisista lainoista, joiden lainsäädännöstä ulkoministeriö on avannut toisen kattavamman konsultaation. Varsinaisessa kehitysyhteistyön järjestämistä koskevassa lakiesityksessä niitä käsitellään suppeasti vain pykälässä viisi, ”tehdä kehityspoliittisia sijoituksia kehityspoliittisista sijoituksista annetun lain (XX/2026) nojalla”.

Koska osassa sijoituksia tehdään merkittäviä hallinnollisia kertaluonteisia mutta pitkiä rahoituspäätöksiä, jotka nähdäksemme vaativat näennäisestä alijäämäneutraaliudesta huolimatta poliittista käsittelyä, on tärkeää, että lakiehdotuksessa veloitetaan ulkoministeriötä tuomaan merkittävät sijoitus- ja lainapäätökset valtioneuvoston tai eduskunnan käsiteltäväksi. Tätä seikkaa perustelee kehityspoliittisia finanssisijoituksia koskevan avoimen, johdonmukaisen ja läpinäkyvän raportoinnin puute.

6. Mikä on näkemyksenne koskien ehdotettua ilmoittajansuojelua ja väärinkäyttöilmoituksia koskevaa sääntelyä?

Ei huomioita

7. Muut hallituksen esitykseen liittyvät huomiot ja kommentit

Kiitämme ulkoministeriötä huolellisesta lainvalmistelusta, julkisista keskustelutilaisuuksista ja mahdollisuudesta lausua.

Humalisto Niko
Suomen Lähetysseura